

The Project Gutenberg eBook of Aamun miehiä: Historiallinen kuvaelma, by Kyösti Wilkuna

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Aamun miehiä: Historiallinen kuvaelma

Author: Kyösti Wilkuna

Release date: December 10, 2012 [EBook #41596]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AAMUN MIEHIÄ: HISTORIALLINEN KUVAELMA
***

E-text prepared by Tapio Riikonen

AAMUN MIEHIÄ

Historiallinen näytelmä

Kirj.

KUSTAA WILKUNA

Kustannusosakeyhtiö Kirja, Helsinki, 1921.

HENKILÖT:

MIKAEL AGRICOLA.

MARTTI TEITTI.

SIMO VIIPURILAINEN.

GERTRUD, saksalaisen lasimestarin vaimo.

Suomalaisia ylioppilaita Wittenbergissä.

Tapahtuu Wittenbergissä pyhänmiesten aattona 1537.

Suomalaisten ylioppilasten asuinhuone Wittenbergissä. Perällä pieniruutuinen akkuna. Sen edessä tilava, tukevatekoinen, ristikkojalkainen pöytä. Pöydän takana penkki, samoin etupuolella. Kummassakin päässä jakkarat. Vasemmalla ovi. Oikeassa peränurkassa tilava vuode. Sen päässä pari kirstua. Oviseinällä riippuu nauloissa muutamia vaatekappaleita. Pöydällä kirjoja, kirjoitusvehkeet hahensulkineen sekä rautainen kynttilänjalka, jossa lopullaan riutuva talikynttilän pätkä niukasti valaisee huonetta.

Simo Viipurilainen, pitkä luiseva mies, istuu pöydän oven puoleisessa päässä, selkä köyryssä, pää molempiin käsiin nojaten, ja väliin käheästi yskien lukee ääneti edessään olevaa kirjaa. — Martti Teitti, lyhempi ja vantterampi, istuu huolettomassa asennossa pöydän takana ja vihellellä piirustelee hanhenkynällä edessään olevan kirjan kanteen. Kumpikin on puettu mustaan barettiin ja samanväriseen, kuluneeseen kauhtanaan.

TEITTI. Kuuletko, Simo veljeni, kuinka suoleni panevat yhä äkäisempiä protesteja tätä nykyistä olotilaamme vastaan?

SIMO (Päätään nostamatta.) Hm!

TEITTI. Jaksatko vielä muistaa, milloinka me viimeksi söimme?

SIMO. Mm — mm — tuota, eikö se ollut eilen illalla?

TEITTI. Eikö siitä todellakaan ole sen pitempi aika? Sanopas, onko sinulla vielä ollenkaan nälkä? Saattaisitko panna suuhusi, jos tuohon pöydälle äkkiä ilmestyisi esimerkiksi pyöreä ja paksu limppu ... savustettu kinkku ... mehevä kappale keltaista juustoa...

SIMO (Vilkaisten kirjan yli pöydälle ja tehden levottoman liikkeen.)
Mm — mm!

TEITTI. Sinähän olit aikoinasi noviisina Viipurin harmaakauhtanain luostarissa. Eikö kaduta, ettet sittenkin tehnyt munkkilupausta? Saisit nytkin täydellä vatsalla lukea pater-nosterisi ja heittäytyä levolle.

SIMO. Joutavia!

TEITTI. Muuten — ravitseeko sinua ollenkaan tuo iankaikkinen Tukydidēs? Ruumiillisesti nimittäin. Minun aivoni ainakin kieltäisivät äsken luettua ymmärtämästä. Sen sijaan olen piirrellyt tässä vaakunoita. Aatelisveri se, näes, minua siihen houkuttelee. Katsopas tuossa (näyttää kirjankantta Simolle) se on Teitti-suvun vanha vaakuna. Minulla pitäisi olla kaukaisia sukulaisia Skotlannissa, josta joku esi-isistäni on joskus Suomeen retkeillyt. Niillä pitäisi olla siellä oikein linnakin. Pirn of Teet. Eikös se kuulosta oikein korkea-aateliselta? Mitäs arvelisit, jos heittäisin tämän wittenbergiläisen nälkäkylän siihen ja lähtisin sinne sukulaisteni luo? Sinä voisit seurata mukana minun aseenkantajanani.

SIMO. Älä joutavia!

TEITTI. Mutta oletpa sinä oikein vakavalla päällä! (Äänettömyys, jonka kestäessä Teitti alkaa jälleen vihellellä.)

SIMO. Tuota ... luuletko veli Agricolan saavan kaupungilla mitään aikaan?

TEITTI. En voi sanoa, sillä sydämeni lakkasi juuri nyt aavistuksia tuntemasta.

SIMO. Kenen puoleen hän oikeastaan voisi enää kääntyä, sillä olemmehan näinä päivinä miltei kaikki paikat läpi nuuskineet?

TEITTI. Mutta jospa hän on mennyt itse ukon puheille.

SIMO. Ukon?

TEITTI. Niin — tohtori Martinuksen.

SIMO. Olisiko hän rohjennut?

TEITTI. Minusta oli hänen ryhtinsä lähtiessä hieman sellainen. Muuten — onko tuo kynttiläntynkänkin liittoutunut nälän kanssa meitä kiusaamaan? Sehän jättää meidät siinä tuokiossa pimeyteen. Ja muistaakseni se on viimeinen kynttilämme.

SIMO. Niin on.

TEITTI. Katsos, jos se nyt vain sammuu, ennenkuin — ja nythän se sen tekeekin, katsos vain! (Kynttilä riutuu sammuksiin; huonetta valaisee sen jälkeen ikkunasta virtaava kuunvalo.) Ergo: fiat nox!

SIMO. Mitä sinun pitikään sanoa?

TEITTI. Niin että jos se sammuu ennenkuin Agricola palaa, niin se on merkki siitä, että me saamme tyhjin vatsoin panna levolle. Niinkuin nähtävästi saammekin. Parasta kuin laulamme sen tilaamme erinomaisesti soveltuvan vanhan teinilaulun:

Sum in aliena provincia, conturbat me miseria,
Iam deficit substantia, evanuit laetitia,
evanuit laetitia,

ja sen päälle paneudumme vuoteeseen vartomaan Salvatorem Mortem.

SIMO. Ulkoa kuuluu askeleita. Luulen, että hän juuri palaa.

TEITTI. Mutta kynttilä ehti sammua ennen sitä.

AGRICOLA (Astuu huoneeseen ja pysähtyy pimentoon ovensuussa, josta häntä ei näy.) Mihinkäs vankiluolaan minä olenkaan joutunut?

TEITTI. Muukalainen, ken lietkin, älä rohkene puhua vankiluolasta! Sillä täällä asuu kaksi vapaata miestä, joita eivät mammonan kahleet sido!

AGRICOLA. Ahaa, te istutte siellä yhä kirjojenne ääressä ja harjoitatte opintoja, kuten ahkeran ja nuhteettoman ylioppilaan tuleekin.

TEITTI. Niin, minä luulen, että Simo tuossa — hoi, Simo, oletko vielä elossa? — niin, että Simo tuossa parhaillaan lukee Tukydideseen viimeistä sivua. Paasto on näet teroittanut hänen katseensa. Minussa taas syttyi, juuri kun tuo kynttilä sammui, mystikkojen sisäinen valo, niin että sen avulla hyvin voisin lukea ukko Taulerin saarnoja, jos niitä olisi tässä edessäni.

AGRICOLA. Mutta luulenpa, ettei hiukka maallista valoakaan olisi haitaksi eikä häiritsisi teitä opinnoissanne. Etköhän sinä, Simo, joka olet ehtinyt jo kirjasi viime sivulle, menisi pyytämään emännältä kynttilää? (Simo kähmii paikallaan mitään vastaamatta.) Simo, onko sinun vaikea kuulla näin niukassa valossa? (Ääntänsä korottaen.) Mene hakemaan emännältä kynttilää!

SIMO (Kähmien ja rykien.) Mutta ... kuinka sinne kehtaa?

AGRICOLA. Sanot vain, että dominus Agricola käskee antaa.

SIMO. Mutta kun sinne on jo niin paljon entistäkin velkaa ... ja muori, samoin kuin lasimestari itsekin, näyttää jo kovin tuikeasti meitä katselevan.

AGRICOLA. Simo, minä sanon sinulle vielä yhden rohkaisevan sanan. (Helistää pimeässä rahapussia.) Ymmärrätkö?

SIMO. He, he! (Nousee paikaltaan ja lähtee huoneesta.)

AGRICOLA. Ha, ha, haa! Luulenpa jonkun vastikään kerskanneen, ettei täällä muka ole mammonan orjia.

TEITTI. Pitkällinen paasto on tehnyt Simo-raukan heikoksi kiusauksia vastaan. Mutta suokaamme se hänelle anteeksi.

AGRICOLA (Hapuillen istumaan Simon jättämälle paikalle.) Sydäimestä olkoon se hänelle suotu.

SIMO (Kädessään palava kynttilä, astuu hymyillen huoneeseen.) Ex oriente lux! (Pistää kynttilän jalkaan.)

TEITTI. Sano paremminkin: Ex Agricola lux! Muuten tuo loiste sinun naamataulullasi ennustaa nähdäkseni muutakin hyvää.

SIMO. He, he! Eipä tiedä. Onhan nyt pyhäinmiesten aatto.

GERTRUD (Pyylevä, keski-ikäinen nainen, päässään myssy ja edessä valkoinen esiliina, astuu huoneeseen, kädessään tarjotin, jolla on höyryävä keittokulho ynnä vati, ja sillä kolme leipäviipaletta ja lusikat.) Kas niin, saatte kiittää onneanne, että meillä tänään soppa valmistui tavallista myöhemmin, sillä olimme koko perhe iltamessussa. (Asettelee ruoka-astioita pöydälle.)

TEITTI. Messussa? Luulenpa, että teissä, muoriseni, on vielä jällellä koko joukko paavillista hapatusta, niin wittenbergiläinen kuin olettekin.

GERTRUD. Messussa tai iltajumalanpalveluksessa, se on minusta samantekevää. (Kaikki kolme käyvät ahnaasti leivän ja sopan kimppuun.) Ha, ha, näyttääpä että olette hiukan paastonneet, ja se on myöskin paavilaisuutta, tiedän mä.

TEITTI (Suu täynnä ruokaa.) Muori, muori, tähän ette näy tuntevan edes Martti-tohtorin kirjoittamaa katekismusta, jossa sanotaan, että paastota ja ruumiillisesti itsensä valmistaa on hyvä tapa, mutta

messusta siellä ei mainita sanaakaan.

GERTRUD (Seisten sivumpana oikealla, kädet puuskassa.) Hi, hi, on iloista tietää, että meidän vuokralaisemme elävät niin joka suhteessa katekismuksen jälkeen. Minun nuoruudessani ei katekismuksista tiedetty mitään.

TEITTI. Siltipä teihin onkin paavillinen hapatus niin kovin juurtunut. Tunnustakaahan pois, ettekö silloin nuoruudessanne silloin tällöin turvautunut anekapppaihinkin, kuitataksenne pieniä ylitsekäymisiä esimerkiksi lemmenoasioissa?

GERTRUD. En sinä ilmoisna ikänä ole niin hassu ollut! Vaikka kyllä täällä Wittenbergissäkin moni ehätti syntikuitteja ostamaan, kohta kun se rietas — mikä sen nimi nyt taasen olikaan?

SIMO. Tarkoitatte varmaan Tetzeliä?

GERTRUD. Se justinsa. Niin, että moni täälläkin oli rahapennineen sen kimpussa, kohta kun se arkuineen oli kaupunkiin ehtinyt. Nii-ne! Mutta oletteko nyt ravitut vai pitääkö lisää tuoda?

KAIKKI KOLME (Pöydästä nousem.) Ravitut ollaan. Suur kiitosta vain!

GERTRUD (Korjaten tyhjät astiat tarjottimelle.) Tuon teille vielä tilkkasen olutta, sillä onhan tänään juhlapäivän aatto. (Menee astioineen vasemmalle; Teitti heittäytyy huolettomaan asentoon peräpenkin ja sängyn kulmaukseen, Simo istuu etupenkillä, kyynärpää pöydällä ja leuka käteen nojaten, Agricolan kävellessä edestakaisin lattialla.)

AGRICOLA (Itsekseen.) Luulenpa, että minun on tämän merkillisen päivän kunniaksi paljastettava tovereilleni suuri tuumani.

GERTRUD (Palaa, kantaen tarjottimella kolmea olutkannua, jotka hän asettaa pöydälle.) Kas siinä, juokaa onneksenne! Ja sitten: hyvää yötä!

KAIKKI KOLME. Hyvää yötä. Tuhannet kiitokset, Gertrud-muori! (Gertrud pois.)

TEITTI. Huh-hei, veljet! Luulenpa, että tämä maailma ei sittenkään ole kaikista kelvottomin olinpaikka ihmislapselle. Vai mitä arvelee veli Siimon?

SIMO. He, he, hätäkö tässä.

TEITTI. Mutta olemmepa tainneet unhottaa kiittää sinua, veli Mikael, tästä kaikesta. (Olutkannua kohottaen.) Olkoon tämä sinun onneksesi! (Kaikki kolme maistavat olutta.)

AGRICOLA. Ei minua, vaan aivan toista miestä meidän on tästä kiittäminen ja sekin toinen käski kaikki kiitokset siirtää Jumalalle.

TEITTI. Ethän vain sittekin ole käynyt itse ukon puheilla?

AGRICOLA. Olen kuin olenkin. Mutta siitä kerron tarkemmin huomenna. Nyt minulla on mielessä jotakin muuta. (Avaan toisen kirstun ja penkoo siellä olevien tavarain joukossa.) Olemme nykyään monena iltana lyöneet laimin lukea yhdessä raamattua, kuten tapamme näihin saakka on ollut. Haluatteko kuulla, niin minä luen vähäisen.

TEITTI. Hm! Tosin minun vanha aatamini haastaa jostakin hauskeammasta illanviettotavasta, mutta tapahtukoon tässä sinun tahtosi, veli Mikael.

AGRICOLA (Kädessään muutamia kirstusta ottamia isoja paperiarkkeja istuutuu pöydän oikeassa päässä olevalle jakkaralle.) Luen teille ainoastaan luvun tai korkeintaan pari.

TEITTI (Joka samoin kuin Simokin kurottaa uteliaana kaulaansa, nähdäkseen Agricolan paperit.) Mutta mitä papereita nuo ovat?

AGRICOLA. Ovatpahan vain. (Järjestele paperiarkkeja.) Jospa alan Matheuksen yhdenestäkoltamatta luvusta. (Lyhyen äänettömyyden jälkeen.) "Ja kuin he lähestyivät Jerosolimat ja tulit Betphagen oljomäen tykö, silloin Jesus lähetti kaksi opetuslasta, sanoden heille: Mengät kylään, joka on teidän edessä ja kohta te löydätte aasintamman sidottuna, ja varsan hänen kansans, päästäkät ne ja tuokat minulle. Ja jos joku teille jotakin sanopi, niin sanokat: Herra niitä tarvitsee, ja kohta hän laskee teidät." (Vetää lukemisen keskeyttäen syvään henkeä.)

TEITTI (Kohoten vilkkaasti seisomaan.) Mutta ... mitä ihmettä! (Kumartuu Agricolan olan yli tähystämään paperiin.)

SIMO. Tuota ... kuinka sinä sitä suomeksi... (Kumartuu myöskin paperiin katsomaan.)

AGRICOLA (Ottaa hanhenkynän pöydältä ja sillä sanoja osoitellen lukee edelleen, Simon siirtäessä hellävaroin kynttilää lähemmäs ja niistäessä siitä karren.) "Mutta nämä kaikki tapahduit, että se täytettäisiin kuin sanottu oli prophetan kautta, joka sanoi: Sanokat Sionin tyttäreille, katso sinun kuningas tulee sinulle siviä, istuen aasintamman päällä ja ikeenalaisen aasinvarsan päällä."

TEITTI (Istahtaen pöydän taakse ja ymmällään silmäillen Agricola.)
Mutta ... sinäkö sitä olet siihen kirjoittanut?

AGRICOLA. Niin. Ja — tiedätkö, veljet, minä olen päättänyt jatkaa tätä, kunnes meillä on koko raamattu suomenkielellä.

SIMO. Koko raamattu suomenkielellä!

TEITTI. Mutta miten ... mistä se on sinun mieleesi tullut, taikka ... miten sinä olet ensinnäkin alkuun päässyt?

AGRICOLA. Se tapahtui viime kesänä. Kun minä eräänä iltana luin tohtori Lutherin valmistamaa saksankielistä raamattua, tuli äkkiä mieleeni, että miksi emme me suomalaisetkin voisi saada raamattua omalle kielellemme. Ensinnä se tuntui aivan mahdottomalta, mutta ajatus ei jättänyt minua rauhaan. Minä päätin edes koettaa. Mietin ensin lukiessani, mitenkä sen tulisi suomenkielellä kuulua. Minä etsin ja hapuilin suomalaisia sanoja ja kun sain ensimmäisen lauseen koossa pysymään, tuli minulle kova kiiru saada se myöskin kirjoitetuksi. Ja kun se oli paperilla, en tahtonut aluksi uskoa silmiäni, ja minut valtasi niin eriskummallinen tunne, aivankuin olisi pitänyt samalla kertaa itkeä ja nauraa.

SIMO. Samoin oli minun laitani, kuunnellessani kun sinä luit.

TEITTI. Kyllähän minäkin olen aina kirjoja käsitellessäni ajatellut sisällystä jollakin tavoin omakielisesti, mutta että se voisi olla kirjoitettukin suomeksi, se ei ole mieleenikään juolahtanut.

AGRICOLA. Saatuani muutamia lauseita paperille, valtasi minut sellainen innostus, melkein kuin kuume, että minun täytyi yötikin istua työn ääressä. Siten käänsin minä kielellemme yhtä painoa koko Matheuksen evankeliumin ja kappaleen Markusta lisäksi. Minä olen asiasta kirjoittanut jo kuninkaallekin. Vasta saadessani hänen vastauksensa aijoin asian teille ilmaista. Mutta tein sen kuitenkin jo nyt, tämän juhlaillan kunniaksi.

TEITTI. Ja sillä valmistit sinä meille totisesti oikean juhlahetken.
Muuten — sinä aijot sen tietysti saada painetuksikin?

AGRICOLA. Sepä tietty!

TEITTI (Ottaen pöydältä suuren kirjan käteensä.) Ajatelkaahan, meilläkin on sitten tällainen kirja omalla kielellämme! (Äänettömyys.)

SIMO (Juhlallisesti.) Ja se on sitten ... Biblia fennica ... suomalainen raamattu ... suomenkielen kulkakivi!

TEITTI. Niin. Ja sitten me suomalaiset emme enää olekaan mikään hämäräperäinen heimokunta jossakin siellä kaukana, ruotsalaisten selän takana. Ajatelkaahan, minusta tuntuu nyt jo, ikäänkuin kotimaamme ja kansamme olisi siirtynyt lähemmäs näitä maailman sydänseutuja, joissa valot roihuavat.

SIMO (Agricolalle.) Entä kun sinulla on koko suomalainen raamattu valmiina?

AGRICOLA. Sitten seuraa rukouskirjan, katekismuksen ja virsien vuoro.

SIMO. Niin, niin. (Ottaen Tukydiddeen käteensä.) Ja ehkä joskus ... tulevaisuudessa, voi tällainenkin kirja suomeksi ilmestyä?

TEITTI. Sinun rakas Tukydiddeesi! Niin, miksi ei? Miksi ei suomenkielellä voisi aikojen kuluessa ilmestyä kaikkea mitä muillakin kielillä. Totisesti, haluaisinpa moniaan vuosisadan kuluttua pistäytyä jälleen maan pinnalla näkemässä sitä satoa, joka suomenkielen vainiolla on kohonnut veli Mikaelin kylvöstä!

SIMO. Hm! Totisesti! Mutta tiedätkö mitä, frater Martine? Minua alkaa kovin hävettää, että me tänäänkin olemme kotona jouten istuneet ja antaneet veli Mikaelin ulkona hypätä meille syötävää ja juotavaa haalimassa.

AGRICOLA. Sehän on pikku asia!

TEITTI. Totisesti, Simo on oikeassa! Se ei saa enää toiste tapahtua. Jos kuningas Kustaa ja Skytte-ukko Turussa ovat meidät kokonaan unhottaneet, niin otamme me Simon kanssa, jollei muu auta, vanhaan teinitapaan reput selkäämme ja lähdemme keräysmatkalle. Mutta Mikael pysyköön työnsä ääressä. Se on siksi kallisarvoista sekä meille että koko Suomen kansalle, että on synty veli Mikaelin haaskata aikaansa leivän hakuun. Eikö niin, Simo?

SIMO. Sitäpä minä juuri

TEITTI (Nousten.) Ja nyt tyhjennämme tuoppimme veli Mikaelin ja hänen elämäntyönsä onneksi. Mutta sitä ennen laulamme erään tutun laulun, jota ennen Turun koulussa niin usein vetelimme — sen *Dulcia non meminit*, muistattehan?

(Kaikki nousevat ja tuoppinsa kohottaen laulavat.)

Dulcia non meminit, qui non gustat tristia,
Mel, ut Plato cecinit, sapit post absynthia.
Nam Mattheus concinit inter Euangelia,
Ubi timor desinit, incipit miseria.
Patienter patere verba cum flagitiis,
Noli dura spernere, ne volvaris vitiis,
Ne volvaris vitiis.

[Lausuttava keskiaikaiseen tapaan: c s:ksi i:n ja e:n edellä.]

TEITTI (Kannuaan kohottaen.) Veli Mikael Agricolan ja sen kirjoitetun suomalaisen sanan onneksi, joka aikojen kuluessa on hänen kylvöstänsä esiin kasvava!

(Juovat kannunsa pohjaan.)

Esirippu.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AAMUN MIEHIÄ: HISTORIALLINEN KUVAELMA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way

with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties

under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.